

36.

BÖLÜM

Solunum Sistemi Hastalıklarının Evde Bakım ve Koruyucu Hemşirelik Girişimleri

Dr. Berna BAYIR

GİRİŞ

Solunum veya nefes almak vücudun hayatta kalabilmek için kendiliğinden yerine getirdiği bir işlemdir. Yaşamın devam edebilmesi için, vücudumuzun oksijene gereksinimi vardır. Gerekli olan oksijeni, taşıyan sistemin en önemli parçasını akciğerler oluşturur. Aynı zamanda karbondioksitin vücuttan atılması için akciğerlere ihtiyaç duyulur (1). Bu nedenle; akciğerlerin sağlığı ve solunum sistemi hastalıklardan korunma hayati derecede öneme sahiptir. Solunum sistemine ilişkin hastalıklar değerlendirilirken birçok faktör ele alınmalıdır. Çünkü bu hastalık grubundan birine sahip olan hastaların huzuru, aileleri ve hatta yaşadıkları toplumlar bile olumsuz etkilenebilmektedir. Sıklıkla; solunum hastasının yaşam kalitesi düşmekte ve bu hastalık türleri bireyler için engeller oluşturmaktadır (2, 3). Kronik solunum sistemi hastalıklarının, bireylerin yaşamını ciddi düzeyde sınırlandıran morbidite ve mortaliteye sebep olan önemli hastalıklar olduğu kabul edilmektedir (Şekil 36.1.) (4).

Genetik yatkınlık, enfeksiyonlar, yaş, cinsiyet ve ırk gibi sosyo-demografik faktörler solunum sistemi hastalıklarının oluşum nedenleri arasındadır. Bu faktörlerin yanı sıra; sigara içmek veya sigara nedeniyle pasif içiciliğe maruz kalmak, olumsuz çalışma ortamı, yaşanan coğrafi bölgenin kötü hava ve mevsim koşulları gibi çevresel sorunlar da solunum sistemi hastalıklarının gelişiminde önemli roller üstlenir (6). Kronik obstrüktif akciğer hastalığı (KOA), astım, so-

lunum yolu alerjileri, uyku apnesi, mesleki akciğer hastalıkları ve pulmoner hipertansiyon gibi solunum yolu hastalıkları, risk faktörleri ortadan kaldırıldığı takdirde, önlenebilir hastalıklardır (2). Risk faktörleri önlenemediğinde, hastalık maruziyeti gerçekleşebilir. Olası belirti ve bulgular akciğer fonksiyonlarında kayıplar, öksürük, balgam ve nefes darlığı (dispne) olarak sıralanabilir. Bireyin tıbbi yardım almak istemesi uzun bir süreci kapsayabilir (4,7). Bu grup hastalıkların önlenebilir özellik taşıyor olması ve sürecin yavaş ilerlemesi son yıllarda kronik hastalığa sahip bireylerin bakım sorununa en uygun çözümün evde bakım ve koruyucu sağlık hizmetleri olduğu görüşünü gündeme getirmiştir (8).

SOLUNUM SİSTEMİ HASTALIKLARINDA EVDE BAKIM HİZMETLERİ

Hedefler

Sağlık hizmetinin sunum biçimi olarak evde bakım hizmetleri her dönemde kullanılmış bir hizmet şeklidir. Fakat bu hizmet biçimi daha etkin kullanılırken bazı dönemlerde geri planda tutulmuştur. Özellikle on sekizinci yüzyılda evde sağlık uygulamaları, temel sağlık hizmeti sunum modeli olarak kullanılmıştır (9). 20. yüzyıla gelindiğinde ise bireyler bazı hizmetleri sadece hastanelerde bulabildikleri için, hastanelerde verilen hizmet modeli daha çok tercih edilen bir model olmuştur. Bu durum temel sağlık hizmetleri kap-

kalitesini kısa sürede artırmak amacıyla çabala-
yan profesyonel ve multidisipliner bir ekibin su-
nacağı kapsamlı bir hizmet modelidir (61). Evde
sağlık hizmetleri, sağlık hizmetinin evde veril-
mesinden çok daha fazla anlamlar içermektedir
(19,62). Alternatif sağlık hizmetleri sayesinde,
solunum sistemi hastaları tarafından sıklıkla kul-
lanılan hastane hizmetlerine olan ihtiyaç önemli
ölçüde azalmaktadır. Bu şekilde yalnızca hastalar
için değil hastaneler için de mali tasarruf sağlan-
maktadır. Ayrıca hizmet alıcıların yaşam kalite-
leri artarken, hastane ortamından kaynaklanabi-
lecek olası enfeksiyon riskleri de dolaylı yoldan
azalmaktadır (19,63).

Yaşam kalitesini etkileyen unsurlardan biri
de bireylerin hastalık seyrine karşı gösterdikleri
psikolojik tepkilerdir. Evde bakım hemşiresinin
yaşam kalitesini değerlendirmesi ile psikolojik
tepkilerin ve uyum sorunlarının tespiti kolay-
laşmaktadır. Bununla birlikte; uygun baş etme
yöntemlerinin geliştirilmesine destek olabilecek
daha etkin bakım girişimleri uygulanabilmekte-
dir (24).

Sonuç olarak; evde bakım hemşireleri tarafın-
dan düzenli aralıklarla yapılan ev ziyaretlerinde
hasta ve ailesine verilen bakım, tedavi, eğitim, da-
nışmanlık gibi hizmetlerin hastalığın semptomla-
rı, ilerlemesi, hastanın uyumu ve yaşam kalitesi
üzerine olumlu etkiler yarattığı görülmektedir.
Bu nedenle; evde bakım hizmetlerinde hemşi-
relik girişimlerinin artırılması için planlamalar
yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Çiftçi H, Akbulut G, Mercanlıgil SM. Solunum Sistemi Hastalıkları ve Beslenme Tedavisi. Edt. Çiftçi H. Klasmat Matbaacılık, Ankara, 2008.
2. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). 2010. Obesity and The Eco Nomics of Prevention: Fit Not Fat. Erişim 14.11.2020, <http://www.oecd.org/els/health-systems/46044572.pdf>
3. World Health Organisation (WHO). 2013 Millennium Development Goals. Erişim 14.11.2020, http://www.who.int/topics/millennium_development_goals/hunger/en/index.html
4. Robert CA. The Home Environment and Childhood Obesity. Yayınlanmamış doktora tezi, Virginia Polytechnic Institute, USA, 2010. http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd_08172010_090331/unrestricted/Robert_Courtney_D_2010_2.pdf
5. TÜİK Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2018. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-ve-Olum-Nedeni-Ististikleri-2018-33710>. (Erişim Tarihi: 18.11.2020).
6. Wells JCK. Obesity as Malnutrition: The Role of Capitalism in the Obesity Global Epidemic. *Am J. Hum Biol* 2012; 24: 261-276.
7. Akbay S, Kurt B, Ertürk A, Gülhan M, Çapan N. Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığında Yaşam Kalitesi ve Solunum Fonksiyon Test ile İlişkisi. *Tüberküloz ve Toraks Dergisi* 2001;49(3): 338-344.
8. Ünsar S, Yıldız Fındık Ü, Kurt S, Özcan H. Kanserli Hastalarda Evde Bakım ve Semptom Kontrolü. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 2007; 2(5): 89-106.
9. Chakravarti DN. Role of Hospitals in Ambulatory and Domiciliary Medical Care, Second Report of the Expert Committee on Organization of Medical Care The Expert Committee on Organization of Medical Care. Geneva: WHO;1959.
10. WHO, Drug Acceptability in Domiciliary Tuberculosis Control Programs. *Bulletin of the World Health Organization*, 1963; 29(5):627-639.
11. Popov GA. Principles of Health Planning in the USSR. Geneva: WHO;1971.
12. Thome B, Dykes AK, Hallberg RI. Home Care With Regard To Definition, Care, Recipient, Care, Content, and Outcome: Systemetic Literature Review. *Journal of Clinical Nursing* 2003; 12:860-872.
13. Genet N, Boerma W, Kroneman M, Hutchinson A, Saltman RB. Home care Across Europe, Current Structure and Future Challenges, (acting as the host organization for, and secretariat of, the European Observatory on Health Systems and Policies), The European Observatory on Health Systems, Copenhagen, Denmark: WHO; 2012.
14. Çobana M, Esatoğlu AE, İzgi MC. Türkiye'de evde sağlık ve bakım hizmetleri uygulamalarının mevzuat içindeki tarihsel değişimi. *Türkiye Biyoetik Dergisi* 2014;1(3):154-176.
15. Resmî Gazete, 2015, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150227-14.htm>
16. Falter LB, Gignac MA, Cott C. Adaptation to Disability In Chronic Obstructive Pulmonary Disease: Neglected Relationship to Older Adults' Perceptions of Independence. *Disabil Rehabil* 2003; 25(1):795-806.
17. Ergün P, Çinal A, Yorgancıoğlu A, Yardım N. Türkiye Kronik Hava Yolu Hastalıklarının Önleme ve Kontrol Programı, Göğüs Hastalıklarında Evde Sağlık Hizmeti Sunumu. Edt. Ergün P. Ankara, 2011.
18. Erdil F. Yaşlanan Toplum ve Yaşlının Evde Bakımı. 2009, Erişim Adresi: (http://www.ekutuphane.teb.org.tr/pdf/tebakademi/geriatri_2009/23.pdf) (Erişim tarihi: 18.11.2020).
19. Aslan Ş, Uyar S, Güzel Ş. Evde Sağlık Hizmetleri Uygulamasında Türkiye. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi* 2018;(1): 45-56.
20. ATS Statement on Home Care for Patients with Respiratory Disorders. *Am j Respir Crit Care Med* 2005;171: 1463-1464.

21. Seyyar A, Genç Y. Sosyal Hizmet Terimleri: Ansiklopedik Sosyal Pedagojik Çalışma Sözlüğü. Sakarya Yayıncılık, Adapazarı, 2010: 214.
22. Sağlık Bakanlığı Evde Sağlık Hizmetlerine Nasıl Başvurulur? <https://sesanltd.com.tr/saglik-bakanligi-evde-saglik-hizmetlerine-nasil-basvurulur/> (Erişim Tarihi: 18.11.2020).
23. Brown EL, Mcavay GJ, Raue PJ, Moses S. Recognition of Depression Among Elderly Recipients of Home Care Services. *Psychiatry Services* 2003; 54(1):208-213.
24. Aksu T, Fadiloğlu Ç. Solunum Sistemi Hastalığı Olan Bireylerin Evde Bakım Gereksinimi ve Yaşam Kalitesinin İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 2013; 29 (2):1-12.
25. Kurt ME, Çemberlitaş İ, Şen MA. Evde Sağlık Hizmetleri Birimi Tarafından Sunulan Hizmetlerin Sosyal Devlet Olma İlkesi Açısından İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2019; 9(18): 307-319.
26. Tanlı S. Evde Bakım Hizmetlerinin Firmalaştırılması: Bir İşletme Planı Önerisi İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996; İstanbul, s.21.
27. World Health Organization Technical Report Series 898, 2000; "Home-Based Long-Term Care", Geneva. http://whqlibdoc.who.int/trs/WHO_TRS_898.pdf, (Erişim Tarihi: 20.11.2020).
28. Kara M, Aşti T. Kronik Obstruktif Akciğer Hastalığının Evde Bakımı. *AUTD* 2002; 34: 75-81.
29. Ulusoy MF. Hemşirelik mesleği. Ulusoy MF, Görgülü RS, Hemşirelik Esasları: Temel Kavram, Kuram, İlke ve Yöntemler. 3. Baskı, Ankara, 72 TDFO, 1997.
30. Taylan S, Alan S, Kadioğlu S. Hemşirelik Roller ve Özerklik. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 2012.
31. Birol L. Hemşirelik Süreci: Hemşirelik Bakımında Sistemik Yaklaşım. 9. Baskı, İzmir: Etki Matbaacılık Yayıncılık, 2009.
32. T.C Resmi Gazete Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 2011, Sayı; 27910, <http://www.turkhemsirelдерnegi.org.tr/hemsirelik-yonetmeliği.aspx> (Erişim Tarihi:11.11.2020).
33. Avrupalı Evde Bakım Hizmetleri, Araştırma 2005/2, Sağlıklı Nesiller Derneği Grubu <http://www.sagliklinesiller.org/yazilar/Evdebakim.doc> (Erişim Tarihi: 11.11.2020).
34. Akdemir N, Bostanoğlu H, Yurtsever S, Kutlutürkan S, Kapucu S, Canlı Özer Z. Yatağa Bağımlı Hastaların Evde Yaşadıkları Sağlık Sorunlarına Yönelik Evde Bakım Hizmet Gereksinimleri. *Dicle Tıp Dergisi* 2011; 38 (1): 57-65.
35. Sayan A. Günümüzde Evde Bakım. *Atatürk Ü Hemşirelik YO Dergisi* 2004; 7: 91-96.
36. Jeffery RW, Utter J. The Changing Environment and Population Obesity in the United States. *Obes Res* 2003; 11: 12-22.
37. Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Disease (GOLD). Global strategy for the diagnosis, management, and prevention of chronic obstructive pulmonary disease: updated,2014. http://www.goldcopd.org/uploads/users/files/GOLD_Report2014_Feb07.pdf
38. Güler Ç. Çevre Sağlığı. Çevre Sağlığı (Çevre ve Ekoloji Bağlantılarıyla). Edt. Güler Ç. Yazıt yayıncılık, Ankara, 2012: 39-50.
39. Özpuat F, Yıldırım A. Kronik Solunum Sistemi Hastalığı Olan Hastaların Hastalıkları İle Baş Etme Yöntemleri ve Sağlık Eğitimi Gereksinimleri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 2014; 23(4): 122-129.
40. Schraufnagel DE, Slasi F, Kraft M, et al. An official American Thoracic Society and European Respiratory Society Policy Statement: Disparities İn Respiratory Health. *Eur Respir J* 2013;42: 906-915.
41. Smeltzer SC, Bare BG. *Brunner and Suddarth's Textbook of Medical- Surgical Nursing*. 9th ed., Philadelphia: Lippincott Williams&Wilkins 2000: 446-460.
42. Potter PA, Perry AG. *Fundamentals of nursing*. 6th Ed., St Louis: Elsevier Mosby Company 2005.
43. Lewis SL, Heitkemper MM, Dirksen SF. *Medical- surgical nursing*. 7th Ed., Philadelphia: J.B. Elsevier Company, 2007.
44. Kohno S, Imamura Y, Shindo Y, et al. Clinical Practice Guidelines For Nursing- And Healthcare-Associated Pneumonia (NHCAP) [complete translation]. *Respir Investig* 2013; 51: 103-126.
45. Çağtay T. Toplum Kökenli Pnömoniler. Şen N. Özhan M. editörler. Pnömoni, TÜSAD Eğitim Kitapları Serisi. Ankara: Renkform Matbaa; 2016: 63-68.
46. Celli BR, MacNee W. Standards for the Diagnosis and Treatment of Patients with COPD: A Summary of the ATS/ERS Position Paper. *Eur Respir J* 2004;23: 932-946.
47. Jenkins CR, Jones PW, Calverley PM, et al. Efficacy of Salmeterol/Fluticasone Propionate by GOLD Stage of Chronic Obstructive Pulmonary Disease: Analysis from the Randomised, Placebo-Controlled TORCH Study. *Respir Res* 2009; 10: 59.
48. Kesten S, Casaburi R, Kukafka D, Cooper CB. Improvement in Self-Reported Exercise Participation with the Combination of Tiotropium And Rehabilitative Exercise Training in COPD Patients. *Int J Chron Obstruct Pulmon Dis* 2008;3: 127-136.
49. Global Strategy for the Diagnosis, Management and Prevention of COPD. Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Disease (GOLD) 2011. www.goldcopd.org.
50. Global Strategy for the Diagnosis, Management and Prevention of COPD. Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Disease (GOLD). 2014 available from www.goldcopd.org.
51. Kocabaş A, Atış S, Çöplü L, Erdinç E, Ergan B ve ark. Kronik Obstruktif Akciğer Hastalığı (KOA) Koruma, Tanı ve Tedavi Raporu 2014 Bölüm 5, Risk Faktörlerinin Azaltılması. *Türk Toraks Derneği KOAH Çalışma Grubu* 2014; 2(15): 34.
52. Akman C, Çevik Akyıl R, Atlı T, ve ark. Yaşlılık ve Solunum Hastalıkları. Edt. Ertürk A., Bahadır A., Koşar F. TÜSAD Eğitim Kitapları Serisi, 2018; Bölüm 32: 355-367.
53. Watson D. Pneumonia 2: Effective Nursing Assessment and Management. *Nursing Times* 2008; 104: 30-31.
54. Kohno S, Imamura Y, Shindo Y, et al. Clinical Practice Guidelines for Nursing- and Healthcare-Associated

- Pneumonia (NHCAP) [complete translation]. *Respir Investig* 2013; 51: 103-126.
55. Türk Toraks Derneği KOAH Çalışma Grubu. Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı. Edt. Erdiç M., Gülmez İ. TTD Eğitim Kitapları Serisi. Ankara: Sentez Yayıncılık 2013: 44-45.
 56. Birol L, Akdemir N. İç Hastalıkları ve Hemşirelik Bakımı. 2. Baskı. Ankara: Sistem Ofset Basım Yayın San. Tic. Lti. 2011: 368-372.
 57. Gwendolyn J. A Home Care Program for Patients with Chronic Lung Disease. *Nurs Clin North Am* 1981; 16: 259-273.
 58. Spruit MA, Singh SJ, Garvey C, et al. An official American Thoracic Society/European Respiratory Society Statement: Key Concepts and Advances in Pulmonary Rehabilitation. *Am J Respir Crit Care Med* 2013; 188:13-64.
 59. Aksu T, Fadıloğlu Ç. Solunum Sistemi Hastalıklarında Evde Bakım Yönetimi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 2010; 2(3): 126-132.
 60. Andresen EM, Allan RM. Health-Related Quality of Life Outcomes Measures; *Arch Phys Med Rehabil* 2000; 81(2): 30-45.
 61. Ekici B, Özdemir S. Yaşlı Bireylerin Sağlık ve Evde Bakım Durumlarının Deđerlendirilmesi. *Hemşirelik Forumu* 2003; 6(4): 27-36.
 62. Tanlı S, Utku T. Evde Bakımda Organizasyon ve Etik Sorunlar. *Türk Yođun Bakım Derneği Dergisi* 2008; 6(4): 58-63.
 63. Yılmaz M, Sametođlu F, Akmeşe G, Tak A, Yađbasan B, Gökçay S, Sađlam M, Doğanyılmaz S. Sağlık Hizmetinin Alternatif Bir Sunum Şekli Olarak Evde Hasta Bakımı. *İstanbul Tıp Dergisi* 2010; *İstanbul Med J*, 11(3): 125-132.